

Adomas Mickevičius
KONRADAS VALENRODAS
Lietuvių ir prūsų žygių istorinė saktmė

BONAVENTŪRUI IR JOANAI ZALESKIAMS

Tūkstantis aštuoni šimtai dvidešimt
septintųjų metų atminimui skiria

A u t o r i u s

Dovete adunque sapere, come sono
due generazioni da combattere...
bisogna essere volpe e leone.

PRATARMĖ

Lietuvių tauta, susidedanti iš lietuvių, prūsų ir letų genčių, negausinga, apgyvenusi nedidelį, ne per daug derlingą kraštą, ilgai Europai nežinoma, apie tryliką amžių kaimynų užpuolimų buvo pažadinta veikliau pasireikšti. Kai Prūsai nebegalėjo atsispirti Teutonų ginklui, Lietuva, išėjusi iš savo girių ir pelkių, kardu ir ugnim naikino aplinkines valstybes ir netrukus pasidarė baisi visoj šiaurėj. Istorija dar nepakankamai išaiškino, koku būdu tokia silpna ir taip ilgai svetimiems paklususi tauta sugebėjo iš sykio atsispirti ir pasidaryti pavojinga visiems savo priešams, iš vienos pusės vesdama nuolatinį kruviną karą su Kryžiuočių ordinu, iš kitos pusės niokodama Lenkiją, imdama duoklę iš Didžiojo Naugardo ir prisiskverbdama net ligi Volgos krantų ir Krymo pusiasalio. Garsingiausia Lietuvos epocha sutampa su Algirdo ir Vytauto laikais, kurių valdžia siekė nuo Baltijos ligi Juodųjų jūrų. Bet ta didžiulė valstybė, per daug staigiai augdama, nesugebėjo sukurti savyje vidinės galios, kuri būtų siejusi ir gaivinusi skirtingas jos dalis. Lietuvių tautybė, išsiliejusi per daug plačiose šalyse, pametė savo tikrąją spalvą. Lietuviai pavergė daug rusiškų genčių ir užmezgė politinius santykius su Lenkija. Slavai, jau nuo seniai krikščionys, buvo aukštesnio civilizacijos laipsnio. Jie, nors Lietuvos pavergti ar spaudžiami, nuolatine įtaka atgavo moraline pirmenybę prieš stiprų, bet nekultūringą pavergėją ir prarijo jį kaip kinai totorius grobikus. Jogailaičiai ir galingesnieji jų vasalai virto lenkais. Daugelis lietuvių kunigaikščių Rusijoje priėmė rusų tikėjimą, kalbą ir tautybę. Tokiu būdu Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė jau nebebuvo lietuviška, tikroji lietuvių tauta atsidūrė vėl savo senose ribose; jos kalba liovėsi buvusi dvaro ir galingųjų kalba ir išliko tiktai liaudyje. Lietuva - tai įdomus pavyzdys tautos, kuri po didžiulių savo laimėjimų išnyko, kaip upelis po per gausaus potvynio nuslūgsta ir plaukia jau siauresne negu pirmiau vaga.

Jau keli amžiai dengia minėtuosius įvykius: nuėjo nuo politinio gyvenimo scenos ir Lietuva, ir žiauriausias jos priešas - Kryžiuočių ordinas; kaimyninių tautų santykiai visiškai pakitėjo; interesai ir aistros, kurstę ano meto karą, išblėso, net jų atminimų liaudies dainose nebeliko. Lietuva jau yra visiškai praeityje. Jos istorija šiuo atžvilgiu duoda dėkingos poezijai medžiagos, nes poetas, apdainuojąs ano meto įvykius, gali rūpintis vien tik pačiu istoriniu objektu, pagiliniu dalyko ir menine išraiška, visiškai nepaisydamas skaitytojo interesų, aistrų bei madų. Tokių būtent objektų liepė ieškoti Šileris:

"Was unsterblich im Gesang soll leben,
Muss im Leben untergehn."

"Kas privalo atgyti dainoje, turi žūti tikrovėje."